

BİR GRUP GENCİN AİLEDE VE OKULDA KARŞILAŞTIĞI BEDENSEL OLARAK FENA MUAMELE İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA*

Doç. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU**

Bedeni fena muamele tahiri ilgili kaynaklarda fiziksel istismar (physical abuse) yerine de kullanılmaktadır. fiziksel istismar çocuğun ve gencin anne-babası ve diğer yetişkinler tarafından bedensel olarak örselenmedir. Bu örselenmeden doğan bedeni zedelenme, örselenmenin süresi ve örselenen çocuğun yaşı, fiziksel istismarın yol açacağı zararları belirlemektedir. Her bedeni fena muamelenin fiziksel istismar anlamına gelmediğini belirtmek gerekir. Fiziksel istismar yetişkin tarafından yapılan sürekli ve sistemli bir davranış biçimidir. Fena muamele devamlı yapılırsa bu fiziksel istismardır.

Çocuğun fiziksel olarak istismar edilmesi onun duygusal bakımdan da hasara uğramasına sebep olmaktadır. Çocuğun istismarı gelişiminin bütün yönlerini etkilemekte ve bu etki yetişkinlik döneminde de devam etmektedir.

Yetişkinlikteki suçu yönelen davranışlar, duygusal bozukluklar, kişilerarası ilişkilerdeki rahatsızlık, antisosyal davranışlar, saldırganlık ve kendi çocuklarına yönelik örseleyici davranışlar çocuklukta karşılaşılan istismarla ilgili görünmektedir. Daha az ciddi vakalarda istismara uğramış çocuklar daha çok içe dönmekte, edilgen ve depresyona eğilimli olmaktadır (Wolker ve Diğerleri, 1988 sf.33)

Çocuklara fena muamele veya fiziksel istismar önemli ve dünya çapında bir sorundur. Çocuk istismarı sosyal, tıbbi ve kanuni yönleri olan bir konudur (Costin, 1972 sf 265)

Çeşitli bileşenler istismarın ortaya çıkmasına etki etmektedir. Bir toplumda istismar kabul edilen bir davranış, başka bir toplumda olumlu kabul görmektedir.

Anne - baba ve öğretmenlerin çocuklarla olan ilişkilerinde bedeni ceza kullanmaları hemen her toplumda görülen bir davranış biçimidir.

Gözlemler sonucunda ulaşılan sonuçlara göre Türk toplumunda çocukların başarısızlık gösterme, boyun eğmeme ve sözdinlememe gibi durumlar karşısında cezalandırma biçimi genellikle dayaktır. Bunun dışında korkutma, sindirme veya isteklerini yerine getirmeme gibi davranışlar da diğer ceza şekilleridir (Tezcan, 1974 sf 138; Yörükoğlu, 1981 sf 25).

Dayak okulda da başvurulmuş bir cezalandırma biçimi olarak görülmektedir.

Dayak eğitim amacı ile, bir davranış değiştirme aracı olarak, bazı gelişmiş ülkelerde de kullanılmaktadır. Bunun yanısıra yetişkinin öfke ve kızgınlığı sonucunda çocuğa yapılan saldırılar veya çocuğun ve gencin doğal isteklerinin bastırılması için yapılan şiddete dayalı

* Bu makalenin aslı 24-28 Temmuz 1992'de, İstanbul The Marmara Oteli'nde International School Psychology Association (ISPA) tarafından düzenlenen kolloyumda İngilizce olarak sunulmuştur.

** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

davranışlar davranış değiştirme amacı ile yapılan bedeni cezalandırmadan ayrı düşünül-
melidir. Bu tür davranışlar fiziksel istismardır. Türk toplumundaki çocuk ve gençlerin aile-
de ve okulda uğradıkları bedeni fena muamele veya fiziksel istismar konusunda yapılan ça-
lışmalar azdır.

Bilir ve arkadaşlarının (1991:45) yaptığı bir çalışmada 4-12 yaşları arasında 16.100 çocu-
ğun annelerinden elde edilen bilgileri dayanılarak ülkemizde fiziksel ve duygusal olarak
örselenen çocukların oranı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada sekiz ayrı il örneklem
olarak seçilmiş ve anne-baba yaşı, eğitimi, ailedeki çocuk sayısı ve aile tipi ile çocukların fi-
ziksel ve duygusal örselenmeleri arasında ilişkiler aranmıştır.

Tan tarafından yazılan bir makalede (1991:55) öğretmen dayığı üzerinde durulmuş, bu
konudaki çalışmalara dikkat çekilerek türk toplumunda şiddet ve saldırganlık içeren dav-
ranışların destek görmesinin okulda da bu tür davranışların yandaş bulmasına sebep oldu-
ğunu belirtmiştir.

Bu çalışmada, okumakta olan bir grup ergenin çocukluklarında, ailede ve okulda karşı-
laştığı bedeni fena muamele konusunda anne-baba ve öğretmen davranışları araştırılmak-
tadır.

Çalışmamızda şu sorulara cevap aranmaktadır:

Araştırmamızın örneklemine giren deneklerin ne kadarı çocukluklarında, okulda ve şim-
di aile içinde bedeni olarak kötü muamele görmektedir?

Bedeni olarak kötü muamele görmek cinsiyete göre, anne ve babanın hayatta, öz olup ol-
madığına, beraber yaşayıp yaşamadığına, babanın ve annenin tahsiline, kardeş sayısına,
ailede yaşayan nüfusa ve evdeki oda sayısına bağlı olarak değişmekte midir?

Gene bedeni olarak kötü muamele görmek ailenin algılanan gelirine, gencin bedence özü-
rüne, ailede devamlı alkol kullanımına, ailede ruh hastalığı olup olmamasına, anne-
babanın genç tarafından algılanan çocuk yetiştirme tutumuna bağlı olarak değişmekte mi-
dir?

Yöntem:

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. "Gençlerin Kendilerine Yönelik Anne-Baba
ve Öğretmen Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği" isimli bir ölçek geliştirilmiş ve hazırla-
nan bir "Öğrenci Bilgi Toplama Ölçeği" ile 15-22 yaşları arasında 295 gence uygulanmıştır.

Denekler:

Araştırmanın denekleri İstanbul'da Üniversite sınavlarına hazırlık kursları düzenleyen
bir özel dersaneye devam eden öğrenciler arasından seçilmiştir. Dersanenin üç ayrı semtte-
ki (Kadıköy, Şehzadebaşı ve Bakırköy) şubelerine devam eden öğrenciler arasından rasgele
yapılan seçimde yukarıda belirtilen ölçekler uygulanmıştır. Araştırmaya katılan denekle-
rin bir kısmı lise ikinci sınıfta, bir kısmı lise mezunu ve çoğunluğu da lise son sınıfta oku-

maktaydı. 15-22 yaşları arasındaki 295 deneğin 152'si kız, geri kalanı erkektir.

Uygulama yirmidört kişiden oluşan gruplarda iki ayrı danışman tarafından 1992 yılı Mayıs ayında yapılmıştır.

Uygulama sırasında öğrencilerden isimlerini Bilgi Toplama Ölçeğine yazmamaları istenmiş ve böylelikle daha gerçekçi şekilde cevaplandırmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Ölçekler

Araştırmada kullanılmak üzere altmış maddeli "Gençlerin Kendilerine Yönelik Anne-Baba ve Öğretmen Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği" isimli bir ölçek geliştirilmiştir.* Bu ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci alt boyut ailedeki genel bedensel istismarla ilgilidir. Gençlerin anne-babaları ve diğer bireyler tarafından bedeni olarak kötü muameleye uğrayıp uğramadıklarını tesbite yarayan "Genel Bedensel İstismar Boyutudur." Bu boyut onsekiz maddeden oluşmaktadır.

İkinci alt boyut gençlerin çocuklarında anne-babaları ve diğer bireyler tarafından bedeni olarak kötü muameleye uğrayıp uğramadıklarını tesbite yarayan "Çocukluk Dönemi Bedensel İstismar Boyutudur." Bu alt boyut beş maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin üçüncü alt boyutu öğretmenlerin ilk, orta ve lisede çocuğa ve gence yönelik bedensel istismarı belirlemeye yarayan "Okuldaki Bedensel İstismar Boyutu"dur.

Bu alt boyut yedi maddeden oluşmaktadır.

Dördüncü alt boyut gençlerin olumlu aile, çevre ve okul ilişkilerini tesbite yarayan "Olumlu İlişkiler Boyutudur." Bu alt boyut otuz ifadeden oluşmaktadır.

Ölçekteki ifadeler denekler tarafından "Her zaman", "Bazan" ve "Hiçbir Zaman" seçeneklerinden birisi işaretlenerek cevaplandırılmıştır.

Bu ölçekle birlikte onsekiz sorudan oluşan "Öğrenci Bilgi Toplama Ölçeği" isimli bir soru listesi verilerek deneklerden bilgi toplanmıştır.

Bilgi toplama ölçeğinde anne ve babanın öz, hayatta ve ayrı olup olmadıkları, tahsilleri ve meslekleri, öğrencinin ailesi ile yaşayıp yaşamadığı, ailede kaç kişi yaşadıkları, kaç kardeşinin olduğu, evlerindeki oda sayısı, bedence özürlerinin olup olmadığı, ailede ruh hastalığına yakalanan ve devamlı alkol alan bir yetişkinin olup olmadığı, anne-babanın çocuk yetiştirme tutumu ve ailenin hangi gelir grubundan olduğuna ilişkin sorular bulunmaktaydı.

* Ölçeğin hazırlanmasında aşağıdaki yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır:
Alantar, Melda. "Psychological Maltreatment, an Attempt of its Definition By Experts and its Assesment Among a Group of Adolescents" Master Thesis, Boğaziçi University, 1989.

İstatistikî Analiz

İstatistikî analiz için Öğrenci Bilgi Toplama Ölçeği ile Gençlerin Kendilerine Yönelik Anne-Baba ve Öğretmen Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin sonuçları karşılaştırılmıştır. İkili gruplar için "t" testi, üç ve daha çoklu gruplar için ise bir boyutlu varyans analizi kullanılarak ölçekten elde ettikleri puanlara göre gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Sonuçlar

Kızlar ve erkekleri karşılaştırdığımızda çocuklukta ve okulda erkekler daha çok bedeni istismara uğramış görünmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler 15-16, 17-18, 19-20 ve 21-22 yaşlarında gruplara ayrılmışlardır. Yaş değişkenine göre baktığımızda 21-22 yaş grubundakilerin diğer yaştakilere göre genel bedensel istismara uğradıklarını daha çok ifade etmeleri dikkat çekicidir. Bu yaş grubundaki gençlerin o yöndeki mevcut durumu daha gerçekçi kabul edip ifade etmektedirler.

Yaş gruplarına göre verilen cevaplarda ikinci, üçüncü ve dördüncü alt boyutlar için verilen cevaplar da bir manidarlık görülmemiştir.

Babanın hayatta olup olmadığına göre gençlerin bedeni istismara uğramaları arasında bir manidarlık görülmemiştir. Araştırmaya katılanlar arasında üvey babaya sahip olanların sayısı fazla olmadığı için öz babası olanlarla ayrıntılı karşılaştırma yapılamamıştır.

Aynı şekilde annesi ölü ve üvey olanların sayısı fazla olmadığı için fiziksel istismar ile bunlar arasında karşılaştırma yapma imkânı bulunamamıştır.

Anne-babası ayrı olanlar ölçeğin birinci, ikinci ve dördüncü alt boyutunda anne-babası beraber olanlara göre manidar şekilde daha olumsuz sonuçlar göstermişlerdir.

Anne ve baba ile birarada yaşama değişkenine göre anne-babasından ayrı yaşayanlar birinci, üçüncü ve dördüncü alt boyutlarda daha çok istismara uğradıklarını ifade etmişlerdir.

Annenin ve babanın eğitim seviyeleri ile fiziksel istismara yönelik davranışları arasında manidar farklılık görülmemiştir.

Kardeş sayısı ile genel fiziksel istismar arasında manidar ilişkiler vardır.

Beş ve daha fazla kardeşi olanlar birinci ve ikinci boyutta daha çok istismara uğradıklarını ifade etmişlerdir.

Ailede sekiz ve daha çok kişi olanlar birinci ve ikinci alt boyutta (çocuklukta ve genel fiziksel istismar) daha çok istismara uğradıklarını belirtmişlerdir.

Ailede kardeş sayısının beş ve üstü olması veya eviçi nüfusun sekiz ve daha çok olması durumunda çocuklukta ve genel fiziksel istismarda anlamlı bir farklılık olmasına rağmen, bu durumda olanlarda okuldaki fiziksel istismarda anlamlı bir ilişki yoktur.

Gençler arasında aile nüfusu sekiz ve daha fazla olanlar, aile nüfusu dört ve beş kişi olanlara göre aile, çevre ve okuldaki ilişkiler boyutunda (dördüncü boyut) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu gruptakiler aile, çevre ve okuldaki ilişkiler konusunda daha şanssız görünmektedir.

Ergenlerin yaşadıkları evdeki oda sayısı ile karşılaştıkları genel fiziksel istismar davranışları arasında ilişki bulunmuştur. İki odalı evde oturanlar daha çok fiziki istismara uğradıklarını ifade etmişlerdir.

Ailede mekân daraldıkça şiddet artmaktadır.

Altı ve daha fazla odalı evde oturanlar, üç-dört odalı evde oturanlara göre, iki odalı evde oturanlar dört odalı evde oturanlar göre çocuklukta daha çok istismara uğradıklarını söylemektedirler.

Altı ve daha fazla odalı evler apartıman dairesi olmayan, muhtemelen izinsiz yapılan binaplardır ve bu evlerde kalabalık aileler oturmaktadır.

İki odalı evde oturan ergenler, üç, dört ve beş odalı evlerde oturanlara göre dördüncü alt boyutta (aile, çevre ve okuldaki ilişkiler içinde olduklarını söylemişlerdir.

Evdeki oda sayısı ile okuldaki fiziki istismar arasında ilişki görülmemektedir.

Ailenin ergen tarafından algılanan geliri ile ergenin fiziksel istismarı arasında ilişki görülmemiştir.

Ancak ailelerini zengin olarak tanımlayan ergenler, ailelerini orta halli ve ortanın üstünde tanımlayanlara göre aile, çevre ve okuldaki ilişkiler boyutunda daha olumsuz ilişkiler içinde olduklarını ifade etmişlerdir.

Bedence özürülü olan bir grup ergen çocuklukta ve okulda (ikinci ve üçüncü alt boyut) diğerlerine göre daha çok fiziksel olarak fena muamele gördüklerini belirtmişlerdir.

Ailede devamlı alkol kullanma ile fiziki istismar arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ailelerinde ruh hastası olan ergenler genel ve okuldaki fiziki istismar davranışlarına daha çok maruz kalmakta ve daha olumsuz aile, çevre ve okul içi ilişkiler sürdürmektedir.

Anne-baba tutumlarını "ilgisiz" olarak algılayan ergenler, demokratik, himayeci ve "diğer" olarak tanımlanan tutumlara göre davranışlarına göre ailedeki genel fiziki istismar davranışlarına daha çok uğramaktadırlar.

Kendilerine baskıcı-otoriter davranılan gençler, eşitlikçi davranılanlara göre daha çok fiziki istismara uğramaktadırlar.

Gene ailesini ilgisiz olarak tanımlayan gençler, eşitlikçi, baskıcı, himayeci ve diğer olarak belirtilen tutumlarla yetiştirilenlerden anlamlı şekilde fazla olarak çocukluğunda fiziki fena muamele gördüğünü belirtmektedir.

İlgisiz ve baskıcı tutumlarla yetiştirildiklerini söyleyen ergenler, eşitlikçi ve himayeci tutumla yetiştirilenlere göre okulda daha çok fiziki kötü muameleye uğradıklarını söylemektedirler.

Ayrıca ilgisiz bir tutumla yetiştirildiklerini söyleyenler, diğer dört tutumla yetiştirildiklerini söyleyenlere göre daha kötü aile, çevre ve okul içi ilişkiler içinde olduklarını belirtmişlerdir.

Diğer taraftan eşitlikçi-hoşgörülü tutumla yetiştirildiklerini söyleyenler, diğer dört tutumda yetiştirildiklerini söyleyenlere göre daha olumlu aile, çevre ve okul içi ilişkiler içinde olduklarını ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Yorum

Araştırmamızda erkek ergenlerin çocukken ve okulda kızlardan daha çok istismara uğradıkları anlaşılmaktadır. Walker ve arkadaşları da (1988: 14) erkek çocukların kızlardan daha çok şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir.

Anne ve babası ayrı olan gençlerin, diğerlerine göre daha çok bedenen fena muameleye maruz kalmaları başka kaynaklar tarafından da desteklenmektedir. İstismar ve ihmal davranışlarının tek ebeveynli ailelerde daha yüksek oranda görüldüğüne işaret edilmektedir (Walker ve Arkadaşları, 1988: 14). Başka bir araştırmada boşanmış aile çocuklarının diğer çocuklarla karşılaştırıldığında daha çok saldırganca davranışlar gösterdiği bildirilmektedir (Rickel ve Allen, 1987: 60). Aile içi ilişkilerin olumsuz olması eşlerin ayrılma kararı vermesine yol açan bir sebeptir. Bu tür evlerde yetişen çocuklar bedenen istismara daha çok açık olmaktadır ve evlendiklerinde, bunun riskini taşımaktadırlar.

Anne-babanın eğitim seviyeleri ile bedeni kötü muameleye yönelik davranışları arasında ilişki görünmemesi beklentileri ters düşmektedir. Eğitim almamış anne-babaların daha çok fiziksel istismara yol açacak davranışlar göstereceği düşünülebilir. Farklı eğitim seviyelerindeki anne-babaların çocuklarına karşı şiddeti kullanma sıklıkları konusunda araştırmalara ihtiyaç vardır.

Beş ve daha fazla kardeşi olanlarla aile nüfusu sekiz ve daha üstünde olanların ve iki odalı evlerde oturan ergenlerin diğerlerine göre daha çok bedeni kötü muameleye uğradığını söylemesi Andrey'in organizmalardaki saldırganlığı açıklamak için ileri sürdüğü teoriyi hatırlatmaktadır. Andrey'e göre organizmalar birer yaşam alanına sahiptirler ve bu alanı korumak isterler. İnsanların yaşam alanlarının daraltılması yaşamın devamına bir tehdit olarak algılanır ve bu bireyleri saldırganlaştırır (Sprinthall ve Sprinthall, 1977: 544)

Ailede mekan daraldıkça şiddetin artması bu teoriyi doğrular mahiyettedir.

Bilir ve arkadaşlarının araştırmasına göre de (1991 : 51) tek çocuklu ailelerde, çok çocuklulara göre çocuk örselenmesine daha az rastlanmaktadır. Aile içinde çocuk sayısının artması ebeveynin her çocuğa ayıracağı zamanı azaltmakta ve evdeki çalışmalarını çoğaltmaktadır. Artan iş yükünün getirdiği yorgunluk ve stress ailede şiddetin artmasına başka bir neden olabilir.

Araştırmalar stresin ailedeki şiddeti artırıcı bir faktör olduğunu söylemektedir (Justice, Justice, 1990: 13). Yoksulluk da aile içinde stres yaratan bir durum olduğu için yoksul aileler arasında çocuk istismarına yol açan davranışlara daha çok rastlanacağı tahmin edile-

bilir.

Ailenin ergen tarafından algılanan geliri ile ergenin karşılaştığı fiziksel istismar davranışları arasında ilişki görülmemiştir.

Deneklerimiz özel bir dersane öğrencileri arasından seçildiği için ailesini fakir olarak algılayanlar yalnızca iki kişiydi. Bu yüzden en alt gelirli aileye mensup ergenlerle diğerlerini karşılaştırma imkanı bulunamamıştır.

Bedence özürlü olanların çocuklarında ve okulda daha çok bedeni olarak fena muamele gördüklerini belirtmişlerdir. Özürlü olmak kötü muamele görmek için bir risk faktörü oluşturmaktadır. Özürlü bir çocuğa sahip olma anne-baba için bir stres uyarıcısı olarak algılanabilir, ayrıca bu tür çocuklar evde ve okulda ondan beklenenleri yapma konusunda daha yavaştırılar ve özürlü çocuklar daha kolaylıkla incinebilirler (Ammerman, 1990: 211)

Ailede devamlı alkol kullanma ile gencin bedeni istismarı arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Aşırı şekilde alkol kullanımı ile aile içinde şiddetli kullanma arasında bir ilişki olduğu söylenebilir(Leonard, Jacob, 1988 : 383). Araştırmamızda ailelerdeki alkol kullanımının ne ölçüde olduğunu tesbit etme imkanından mahrumduk. Ancak sonuç, aile içinde devamlı alkol kullananların alkolik olmayıp, birer sosyal içici olduklarını düşündürmektedir.

Ailelerinde ruh hastası olan ergenlerin ailede ve okulda daha çok bedeni istismara uğradıklarını ve daha olumsuz aile, çevre ve okul içi ilişkileri olduğunu söylemeleri beklentiler doğrultusundadır. Çocuk ve ergenlerin, aile içinde psikolojik olarak hasta birebeveyn veya yetişkinle beraber yaşamaları onların bazı gelişim sorunları taşımalarına sebep olacaktır. Her iki ebeveynin de ruhsal sorunlara sahip olması durumunda çocuk ve gencin sorunları daha da artacaktır.

Psikolojik olarak hasta anne-babalar çocukları ile ilişki kurmakta zorlanan, daha eleştireci yapıda olabilirler. Ailede ruh sağlığı bozuk bir insanın olması aile içi çatışmaları artırır ve çocuklar bundan daha kolay etkilenirler (Factor, Wolfe, 1990: 178, 194).

Anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları ile istismar davranışları arasında ilişkiler bulunmuştur. Çocuk yetiştirme tutumları, eşitlikli - hoşgörülü, aşırı koruyucu - himayeci, baskılı - otoriter, ilgisiz ve diğer tutumlar olarak belirlenmiş ve ergene anne - babasının bu tutumlardan hangisine göre davrandığı sorulmuştur.

Anne - baba tutumlarını ilgisiz olarak algılayan ergenler şimdiki ve çocuklukta fiziki istismarla ilgili davranışlarla daha çok karşılaşmak ve daha kötü aile, çevre ve okul içi ilişkiler sürdürmektedir.

Anne - babalarını baskıcı - otoriter olarak gören ergenlerin de eşitlikçi - hoşgörülü olarak yetiştirilenlere göre daha fiziki istismara yönelik davranışlarla karşılaştığı görülmektedir.

Buna karşılık eşitlikçi - hoşgörülü yetiştirilenler daha olumlu aile, çevre ve okul içi ilişkiler içindedirler ve fiziksel istismarla ilgili davranışlarla daha az karşılaşmışlardır.

Bu sonuçlar beklentilere uygundur. Anne - baba tutumları ile çocuğun aile içinde ele alış biçimi ve ona yapılan davranışlar arasında yakın ilişki bulunmaktadır.

Çocuğun bakımından hoşlanmama, ebeveynin duygularını kontrol edememesi, çocuğun ebeveyne bağımlılığına duyduğu ihtiyaçtan ebeveynin memnun olmaması çocuğunu istismar eden anne - baba özelliklerindedir (Starr, 1988 : 125, 129).

Anne - babanın çocuklarına kötü muamelede bulunmasının sosyal olarak yalıtılmış olmakla ilişkili olduğu söylenmektedir. Sosyal desteğin bireylerin kendilerini fiziksel ve psikolojik olarak olumlu hissetmelerine yardım ettiği belirtilmektedir (Starr, 1988: 133). Sosyal kabulün az olmasının olumsuz bir benlik geliştirmesine yol açacağı, bu tür ebeveynin daha saldırganca davranışlar göstereceği, kendileri hakkındaki olumsuz imajı çocuklarına yansıtacağı söylenebilir. Anne - babaların kişiler arasındaki sorunların çözümünde şiddetin kullanılmasını kabul etmeleri de fiziksel istismara yol açan bir diğer değişkendir.

Beş yaşın altındaki çocuklarla 15-17 yaşları arasındaki ergenlerin fiziksel istismar için daha çok risk taşıdıkları söylenmektedir. Beş yaşın altındaki çocuklar anne bakımına daha çok ihtiyaç duymakta ve anneleri ile daha çok zaman geçirmektedirler (Starr, 1988 : 135). Çocuğun bakımı için sorumluluk almaya hazır olmayan anne - babalar savunmasız olan küçük çocukları daha kolay örseleyebilmektedirler.

Ergenlik döneminin sorunlu bir devre olduğu, ergenin toplumla ve ailesi ile çeşitli çatışma ve problemleri olduğu söylenebilir. Ergenlerdeki problem ve çatışmalar çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Bunlar ergende meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal ve sosyal gelişmelerin yarattığı farklılaşmaya bağlı nedenler ve ergenin ailesi, akranları, okulu ve çevresindeki diğer kişilerle ilgili beklentilerine bağlı nedenler olmak üzere iki ana grupta toplamak mümkündür, (Kulaksızoğlu, 1989 : 72)

Onyediy yaşlarına kadar olan ergenliğin ilk yarısındaki gençlerin anne - babasından ve çevredeki diğer yetişkinlerden bağımsız olma ve belirli bir kimliğe sahip olma konusunda yeni haklar talep etmekte ve bu yüzden anne - babası ve diğer yetişkinlerle (öğretmen gibi) sürtüşmelere girmektedir.

Ergenlik çağının ilk yarısındaki gencin otoriteye karşı olma, yetişkin değerlerine karşı çıkma, başına buyruk olmayı isteme gibi çağına has özellikleri anne - baba ile çatışmaları arttırmakta ve onların fiziksel olarak örselenmesine sebep oluşturmaktadır.

Anne - babanın çocukluk ve ergenlik çağındaki çocuklarına olan davranışları ile çocukların geliştirecekleri kişilik arasında ilişki bulunmaktadır. Bedeni olarak cezalandırmanın çocuklarda olumsuz bir benlik geliştireceği söylenebilir (Kulaksızoğlu, 1989 A: 35).

Bedeni cezalandırma veya dayak okulda da uygulanan bir cezalandırma biçimidir. Öğretmenin dayacağı bir cezalandırma aracı olarak kullanması da çocuk ve gençlerin kendilerine olan öz saygılarını zedelemekte ve öğretmenle olan iletişimi bozmaktadır (Tan, 1991 : 62)

Türk kültüründe çocukların dayakla terbiye edilmesi kabul gören yetiştirme biçimidir. "Kızını dövmeyen dizini döver", "Oğlunu dövmeyen böğrünü döver", "Dayak cennetten çıkmadır", "Annenin vurduğu yerde gül biter" ve "Eti senin, kemiği benim" gibi ata sözleri toplumumuzun dayak hakkındaki yaklaşımlarını sergilemektedir.

Bu yüzden anne - babanın ve öğretmenlerin çocuk ve gençlere yönelik eğitici davranışlarının kültürel ve toplumsal alışkanlıklar ve birikimler çerçevesinde değerlendirilmesi de

gerekmektedir. Sonuç olarak; Türk toplumundaki geleneksel çocuk yetiştirme tutumları içinde yaygın bir uygulaması olan dayanın hangi şartlardan sonra bir istismar türü veya örseleyici davranış olduğu ayrı bir çalışma konusudur.

Evdeki ve okuldaki bedeni kötü muamelenin çocuk ve gençler üzerindeki tesirleri konusunda birçok araştırmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmamızda bazı ergenlerin kendilerine yapılan fena muamele konusundaki ölçęi cevaplamakta çekindiklerini gözledik. Benzer araştırmaların ilkokul çocukları ve onların anne - babaları üzerinde yapılmasında yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

Alantar Melda. "Psychological Maltreatment, on Attempt of its Definition By Experts and its Assesment Among a Group of Adolescents" Master Thesis, Boğaziçi Universty, 1989.

Ammerman R.T. "Predisasing Child Factors" **Children At Risk** (Edited by R.T.Ammerman, M.Hersen) New York: Plenum Press, 1990.

Bilir Ş. ve Diğerleri "4-12 Yaş arasındaki 16.100 Çocukta Örselenme Durumlar ile ilgili Bir inceleme "Çocuk İstismarı ve İhmali" (Der. E.Konaç ve Diğerleri) Ankara: Gözde Repro Ofset, 1991.

Costin, L.B. **Child Welfare: Policies and practice** New York: Mc Graw-Hill Book campany, 1972

Factor D.C., Wolfe D.A. "Parental Psychopathology and High - Risk Children" **Children At Risk** (edited by R.T.Ammerman, M.Hersen) New York: Plenum. Press, 1990.

Justice B., Justice R. **The Abusing Family** New York: McGraw - Hill book Company, 1972.

Kulaksızoğlu, Adnan. "ergen - Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri" M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1989, Sayı: 1

Kulaksızoğlu Adnan : "Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile - Türkiye'de Çocuğun kişiliğinin oluşumunde Ailenin Etkisinde İlişkin Araştırmalar" **Eğitim ve Bilim**, Ekim 1989 A. Sayı: 74.

Leonard K.E., Jacob T."Alcohol, Alcoholism and Family Violence" **Handbook of Family Violonce** (edited by V.B. Ven Hasselt and Others) New York : Plenum Press, 1988.

Rickel A.U., Allen L. **Preventing Maladjustment from Infancy Through Adolescence** Beverly Hills: Sage Publication, 1987.

Sprinthall R.C, Sprinthall N.A. **Educational Psychology A Developmental approach.** Massachusetts : Addison - Wesley Publishing Company, 1977.

Starr, R.H. "Physical Abuse of Children" **Handbook of Family Violence** (Edited by V.B.Van Hosset and others) New York: Plenum Press, 1988.

Tan, M. "Öğretmen Dayağı" **Çocuk İstismarı ve İhmali** (Der. E.Konaç ve Diğerleri) Ankara: Gözre Depro Ofset, 1991.

Tezcan, Mahmut, **Türklerle İlgili Streotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme.** Ankara : A.Ü. Eğitim Fak. Yay., 1974.

Walker C.E., Bonner B.L., Kaufman K.L. **The Physical and Sexually Abused Child Evaluation and ıreatment.** New York : Pergamon Press, 1988.

Yörükoğlu, Atalay. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk** Ankara: Aydın Kitabevi, 1984.